

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

BRNO 2015

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 56
Volume 56

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady <i>Head of editorial board</i>	Pavel Kouřil
Redakční rada <i>Editorial board</i>	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veličák
Odpovědný redaktor <i>Editor in chief</i>	Petr Škrdla
Výkonná redakce <i>Assistant Editors</i>	Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba <i>Executive Editors, Typography</i>	Alice Del Maschio
Software <i>Software</i>	Adobe InDesign CS5
Vyobrazení na obálce <i>Cover Picture</i>	Brno-Líšeň, hradisko Staré zámky. Raněstředověké denáry (viz obr. 5, str. 167 a obr. 15, str. 171). <i>Brno-Líšeň, Staré zámky hillfort. Early Middle Ages deniers (see Fig. 5, Pg. 167 and Fig. 15, Pg. 171).</i>
Adresa redakce <i>Address</i>	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk <i>Print</i>	Azu design s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2015

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright © 2015 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

nu“. Tuto hypotézu dokládají hrobové jámy zachycené pouze v jedné terénní úrovni, v nichž byl ve většině případů pohřben pouze jeden jedinec. Dalším dokladem jsou zřejmě jednorázově vyhloubené hromadné hroby zachycené ve východní části zkoumaného prostoru (obr. 67).

Během záchranného výzkumu se také podařilo zachytit část výkopu zpevněného dřevěným pažením, který byl později interpretován jako pruská sapa zbudovaná během obléhání Olomouce v roce 1758 (obr. 68). Další zajímavé zjištění představovala pískovcová vrstva zachycená po celé délce zkoumané plochy. Tato vrstva bezprostředně navazovala na původní terénní úroveň hřbitova. Materiál z ní získaný by mohl poukazovat na blízkost případné kamenické dílny, která byla po zániku hřbitova zplanýrována. Posledním dokladem využití tohoto prostoru v období vrcholného středověku dokládá zásobní jáma, z jejíž výplně byly získány keramické fragmenty, které lze rámcově datovat do období 13. století.

Peter Kováčik, Vít Hadrava

Literatura

- Bláha, J., Kolář, B., Spáčil, V., Tichák, M. 2001:** *Olomoucké hřbitovy a kolumbária*. Olomouc: Memoria.
- Hadrava, V., Kováčik, P., Šlězár, P. 2013:** Záchranný archeologický výzkum Flora Olomouc. *Hanácký kalendář* 2014, 123–125.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Messelände Flora. Mittelalter, Neuzeit. Friedhof. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. NEMILANY, OKR. OLOMOUC)

Ulice Rudolfa Chorého. Střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1125997.43 : 547771.28

V březnu až červnu 2014 byly prováděny při stavbách pěti nových rodinných domků podél ulice Rudolfa Chorého v Olomouci–Nemilanech záchranné výzkumy, navazující na předchozí aktivity v letech 2010 – 2012. Lokalita leží na mírném jižním svahu s nadmořskou výškou 210 – 212 m. Na zkoumaných plochách (793 m²) bylo odkryto 62 sídlištních objektů a část kulturní vrstvy s nálezy z neolitu (VK), eneolitu (MMK, KZP), starší a pozdní doby bronzové (věteřovská k., kultura lužických popelnicových polí), doby halštatské, latěnu, střední doby hradištní a novověku.

Na ploše lokality byly rozpoznány dva ojedinělé objekty – sloupová jamka a část chaty s nálezy datovanými do střední doby hradištní. Chata (obj. 93) byla v superpozici s objektem kultury s moravskou malovanou keramikou. Výsek zkoumané chaty měl orientaci ve směru se-

verozápad – jihovýchod a rozměry 3,6×min. 0,7×0,65 m. Na dně severovýchodního nároží chaty byla vypreparována kumulace kamenů z pece. Při rozebírání pece byl získán velký zlomek keramické střešní krytiny. Jedná se o další zajímavý případ přítomnosti střešní krytiny v sídlištním kontextu z 9. – 10. století v prostoru „velké“ Olomouce (Šlězár 2013). Keramika je totožná s nálezy z nedalekého pohřebiště v poloze „Na kopci“ (Přichystalová, Kalábek 2014).

Marek Kalábek

Literatura

- Přichystalová, R., Kalábek, M. (eds.) 2014:** *Raně-středověké pohřebiště Olomouc-Nemilany*. Katalog. Brno: Masarykova univerzita.
- Šlězár, P. 2013:** Nález střešní krytiny z výzkumu u kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci. *Zborník Slovenského národného múzea CVII, Archeológia* 23, 105–109.

Resumé

Olomouc (Kat. Nemilany, Bez. Olomouc), Rudolfa Chorého StraÙe. Mittelburgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Denisova ulice, parc. č. 215, kostel P. Marie Sněžné. Raný středověk, novověk. Sídliště, fortifikace, město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu v S-JTSK: Y: 546741.03 X: 1121277.49

Kostel Panny Marie Sněžné je součástí bývalého jezuitského areálu s kolejí, školami a konviktem s kaplí Božího Těla. Je situován na rozhraní Denisovy ulice a náměstí Republiky do nejužší části Olomouckého kopce, oddělující Petruské (Předhradí) a Václavské (Dómské) návrší, tedy raně středověký hrad od podhradního osídlení a pozdějšího královského města. Původně se zde nacházel klášter minoritů s kostelem Panny Marie (Šlězár 2013). Příklad minoritů do Olomouce lze klást před polovinu 13. století, snad již k roku 1237. Olomoucký konvent minoritů patřil k nejvýznamnějším v česko-polské řádové provincii a stal se rodovým pohřebištěm moravské větve rodu Šternberků i řady jiných významných šlechtických rodů. Roku 1569 se do uvolněného kláštera nastěhovali jezuité. V letech 1584 – 1591 došlo k úpravě starého kostela. Význam kostela Panny Marie vzrostl v roce 1623, kdy zde byly umístěny ostatky sv. Pavlíny, ochránkyne proti moru, která se stala patronkou města Olomouce. V letech 1712 – 1719 byl na základech starého kostela vystavěn stavitelem L. Glöckelem nový barokní chrám, ovšem s odlišnou severo-jihní orientací.

Záchranný archeologický výzkum, realizovaný v červenci a srpnu roku 2012, odkryl pozůstatky zděných konstrukcí původního minoritského kostela, a to severní obvodovou zeď a opěrný systém budovy. Barokní chrám v maximální míře využil starší opěrný systém, nové barokní opěráky byly zřízeny ke stavbě průčelí s předsazeným balkonovým portálem.

Zásadní objevy byly učiněny pod hmotou schodiště před chrámovým průčelím a terasou s balustrádou. Pod schody se ukrýval původní neporušený terén. Jeho unikátnost spočívá v tom, že okolní prostor Denisovy ulice i náměstí Republiky byl v minulosti snížen o více než 2 m a zničena tak byla většina dokladů o pravěkém a středověkém osídlení v tomto prostoru. Realizovaný výzkum zjistil, že na skalním podloží uměle přitesaném do roviny, leželo souvrství o mocnosti 0,7 – 1,0 m kulturních vrstev odpadního charakteru z 9. a 10. století. Vrstvy obsahovaly zlomky keramických nádob, zvířecí kosti i zlomky hliněných omazávek stěn obydlí. Zajímavým dokladem dálkových kontaktů je fragment surového baltského jantaru. Kulturní vrstvy přiléhaly až do těsné blízkosti přibližně 6 m širokého a 1,8 m hlubokého příkopu zasekaného do skály, objeveného v prostoru západní terasy s balustrádou. Jedná se o pozůstatek opevnění Předhradí, jehož počátky spadají do velkomoravského období, a který v nejužším krčku šíje Předhradí sloužil až do 14. století, kdy byl zasypán a nahrazen novou kamennou hradbou s tzv. Novou bránou. Další pozůstatek původního opevnění raně středověkého hradu byl odkrytý pod východní terasou, tvořilo jej 1,4 – 1,5 m široké kamenné vrstvené základové zdivo románské hradby se severo-jihní orientací.

Tyto objevy přinesly světlo do mnohaleté diskuze o podobě Olomouckého hradu, který v raném středověku zaujímal prostor Petrského a Václavského návrší, a který je poprvé zmiňován kronikářem Kosmou k roku 1055. Pozůstatky žlabu pro nejspíše jednoduché dřevěné opevnění z 9. až 10. století odkryté v blízkosti příkopu, spolu s odpadními vrstvami v těsné blízkosti příkopu naznačují, že nejstarší opevnění Předhradí tvořila jednoduchá forma dřevěného opevnění doprovázená na přístupnější severní a východní straně příkopem. Potvrdil se tak předpoklad V. Richtera o dvojdílné dispozici Olomouckého hradiště v raném středověku. Již od velkomoravské epochy byl hrad tvořen opevněnou akropolí na Václavském návrší; pozůstatky kamenného jádra opevnění byly zjištěny v roce 2000 při výzkumu tzv. nové kotelny. V 10. století byla akropole opevněna 5 m širokou dřevohliněnou hradbou s roštovou konstrukcí, zpevněnou z čelní i zadní strany kamennou plentou. Prostor tzv. Předhradí byl opevněn výše zmíněnou jednodušší formou opevnění. Složitější a pevnější dřevohliněné opevnění Předhradí lze klást nejdříve do pokročilejšího 10. století, do doby připojení Olomouce k přemyslovským Čechům za Boleslava I. nebo Boleslava II., kdy se v olomouckém podhradí významně rozvíjelo řemeslo, obchod a trh, případně po připojení Moravy roku 1018/1019 – 1020, kdy

si pozdější kníže Břetislav I. jako správce Moravy zvolil Olomouc jako svoji rezidenci a razil zde také první moravské denáry.

Mimořádně cenným nálezem je několik desítek fragmentů malt, zlomek omítky a především zlomky antické střešní krytiny; zejména korýtkovitý prež se schůdkovitým odsazením, takže lze konce jednotlivých kusů zasunout do sebe. Spolu s dříve učiněnými nálezy, jako jsou fragmenty římských cihel z Neředína, zlomky tzv. židovské malty s příměsí drcených cihel z 1. poloviny 10. století a zlomky identické střešní krytiny z výzkumu J. Bláhy na Tereziánské zbrojnici, lze konstatovat, že se v Olomouci či okolí pravděpodobně nacházela zděná římská stavba. Střešní krytina byla ve velkomoravském období opětovně využita pro pokrytí střechy zděného kostela nacházejícího se na Předhradí. Obdobným způsobem bylo řešeno pokrytí střech u velkomoravských kostelů Staroměstsko-uherskohradištské aglomerace, zejména kostela s křížovou dispozicí v Uherském Hradišti-Sadech (pravděpodobně arcibiskupský kostel a možné místo posledního odpočinku arcibiskupa Metoděje a krále Svatopluka).

Písemné prameny 13. století zmiňují na Předhradí dva kostely s farními právy: kostel sv. Petra, u kterého bylo roku 1063 znovuobnoveno moravské biskupství a kostel Panny Marie. Patronátní právo kostela Panny Marie daroval roku 1253 Přemysl Otakar II. špitálu sv. Ducha na Předhradí. Fakt, že se panovník již vzdal patronátního práva, naznačuje, že význam tohoto kostela byl spíše ve starším období. Spolu s tradicí tohoto zasvěcení na Předhradí v prostoru kolem náměstí Republiky (minoritský kostel Panny Marie a druhý dnes již zcela zaniklý kostel Panny Marie na náměstí Republiky) a s nálezy druhotně použitých románských architektonických článků (spongiolitové ostění, svorník a zlomek portálu) ve zdivu kostela Panny Marie Sněžné, lze celkem reálně uvažovat o existenci raněstředověkého farního kostela Panny Marie. Počátky tohoto chrámu by zřejmě mohly souviset s nově objevenými doklady zděné církevní architektury, sahajícími do období Velké Moravy, snad až do času cyrilometodějské misie, kdy obzvláště u arcibiskupa Metoděje známe doklady značné úcty k Bohorodičce – Panně Marii.

Uskutečněný archeologický výzkum potvrdil množství se doklady sídelně-správní a církevní kontinuity olomouckého ústředí po pádu Velké Moravy, které stály za rozmachem Olomouce jako sídla úředního přemyslovského knížectví i pozdějšího královského města.

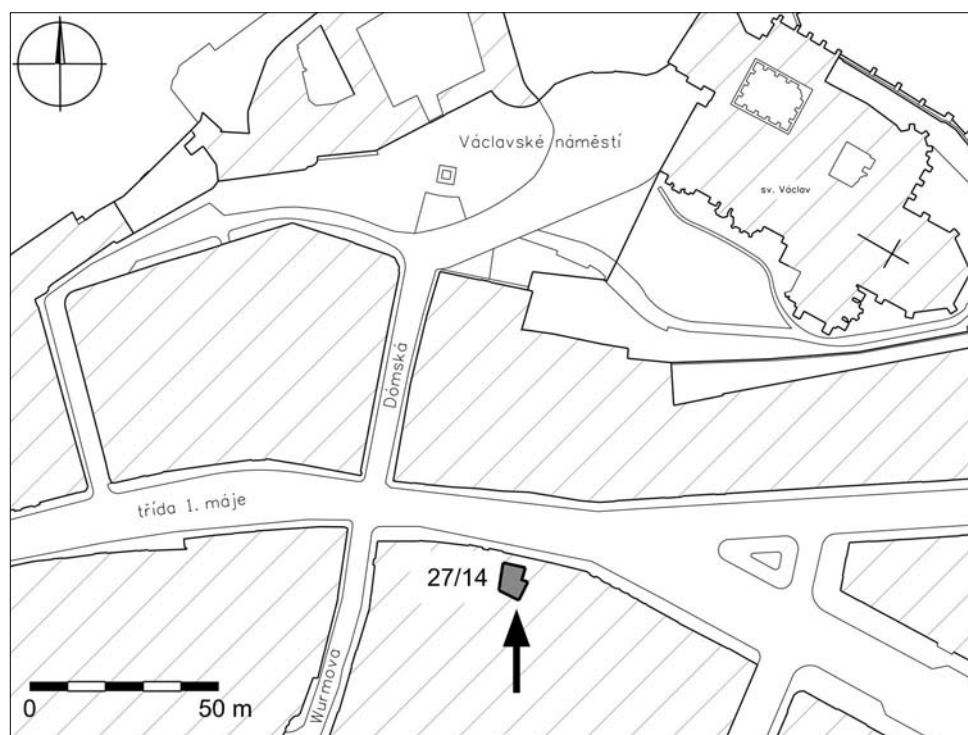
Karel Faltýnek, Pavel Šlézar

Literatura

Šlézar, P. 2013: Nález střešní krytiny z výzkumu u kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci. *Zborník Slovenského národného múzea CVII, Archeológia* 23, 105–109.

Obr. 69. Olomouc, Wurmova ulice. Výřez DKM Olomouce s vyobrazením Wurmovy ulice č. 3.

Abb. 69. Olomouc, Wurmova Straße. Der Schnitt DKM Karte von Olmütz mit einem Bild von der Wurmova Straße Nr. 3.

Resumé

Olomouc (Kat. Olomouc-město, Bez. Olomouc), Denisova Straße, Parz. Nr. 215. St. Maria Schnee Kirche. Burgwallzeit, Neuzeit. Siedlung, Fortifikation, Stadt. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Wurmova č. o. 3, parc. č. 24/4, 1822/1, 1822/2. Středo- a mladohradištní období, vrcholný středověk, novověk. Město, sídliště, pohřebiště. Záchraný výzkum. Nálezy budou uloženy v depozitáři Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci.

Výzkum proběhl na ploše, která je vymezena souřadnicemi: Y=546366,83; X=1121210,09; Y=546360,68; X=1121209,13; Y=546363,77; X=1121220,48; Y=546369,55; X=1121216,61 (obr. 69).

Záchraný archeologický výzkum na ploše cca 50 m², předcházející výstavbě skladových prostor ve Wurmově ulici č. 3, byl zahájen 24. června a ukončen 30. září 2014.

Uvedený výzkum navázal na bádání, které v této lokalitě v roce 1999 vedl J. Bláha (2000a; 2000b; 2001; 2003). Bláhův výzkum měl pokračovat i v roce 2000, ale investor stavební práce na 15 let přerušil. Naneštěstí zde zůstaly vyhloubené základy pro budoucí stavbu, které postupně opadaly a zarostly náletovými dřevinami. Proto nebylo možné přímo navázat na starší výzkum, neboť mezi oběma plochami se vytvořila až 1,5 m široká jáma. Přesto se některé objekty i hroby nalezené poblíž hranice obou zkoumaných ploch podařilo s velkou prav-

děpodobností ztotožnit (obr. 70). Především se jedná o tři pravidelné objekty zahloubené do písčitého podloží k. 128. Z objektu k. 513 byla nalezena jižní, východní a severní stěna, přičemž západní hrana byla doplněna podle terénního plánu V profilu z 26. 10. 1999 a ztotožněna s objektem 63/99. Jednalo by se tak o přibližně čtvercový (3×3,5 m) dům zahloubený cca 0,6 m do písčitého podloží k. 128 a jeho dno (220,67 m n. m.) tvořila podložní skála k. 129. Rovněž objekt k. 514 byl zahloubený do písčitého podloží k. 128, ale jeho dno (220,40 m n. m.) nedosáhlo na skalní podloží (terén zde klesá od jihu k severu) a stěny objektu byly hůře rozeznatelné. Dobře patrná byla jen jižní stěna, kdežto severní a západní byly doplněny podle výše uvedeného plánu V profilu a ztotožněny s chatou 72/99 (Bláha 2000a, 63). Také tento dům měl přibližně čtvercový půdorys (3×3,5 m). Severně od tohoto domu byl zjištěn další objekt mírně zahloubený do písčitého podloží k. 128, jehož tvar byl z poloviny doplněn, neboť severní polovina byla zničena při stavbě parcelní zdi na třídě 1. máje. Idealizovaný čtvercový půdorys má rozměry 3,2×3,2 m a byl ztotožněn s objektem 69/99 (Bláha 2000a, 63). Všechny tři domy ležely v linii sever – jih a k jejich východní straně se přimykaly další dva pravidelné objekty. Severní, k. 522, byl opět zahlouben do písčitého podloží a jeho dno (220,08 m n. m.) leželo na skalním podloží k. 129. Zjištěna byla jižní, západní a severní stěna, kdežto východní byla zničena novověkým sklepem. Půdorys byl částečně rekonstruován jako čtvercový dům o rozměrech 4×4 m. Podobně byl zachován objekt k. 537, kterému nebyla zjištěna východní stěna, ale ta leží za hranicí zkoumané plochy a je zde zřejmě dochována. Půdorys tohoto čtvercového domu, zahloubeného do písčitého i skalního podloží (220,69 m n. m.), byl proto z části doplněn na rozměry 4×4 m.